

PORTRET ART NOUVEAUA KAO ELEMENT MODNE ILUSTRACIJE

Domaćinović, Ema

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:201:187583>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-19**

Repository / Repozitorij:

[Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET
TEKSTILNI I MODNI DIZAJN
MODNI DIZAJN**

PORTRET ART NOUVEAU KAO ELEMENT MODNE ILUSTRACIJE

ZAVRŠNI RAD

EMA DOMAĆINOVIĆ

Zagreb, kolovoz 2018.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO - TEHNOLOŠKI FAKULTET
Zavod za dizajn tekstila i odjeće**

ZAVRŠNI RAD

Pristupnik:

Studij: Tekstilni i modni dizajn

Smjer: Modni dizajn

Broj stranica: 25

Broj slika: 12

Broj literaturnih izvora: 11

Broj likovnih ostvarenja: 10

Članovi povjerenstva: ak. slik. Paulina Jazvić, izv. prof. art, predsjednik
prof. Helena Schultheis Edgeler doc., član
prof. Koraljka Kovač, izv. prof. art., član
dr.sc. Gordana Pavlović, prof, zamjenik člana

Datum predaje završnog rada: 4.9.2018.

Datum obrane završnog rada: 18.9.2018.

Zagreb, kolovoz 2018.

SAŽETAK

Fokus u radu je na modnoj ilustraciji 19. i 20. stoljeća, što je razdoblje kada pravac Art Nouveau doživljava svoj vrhunac te samim time snažno utječe na kulturu i umjetnost, arhitekturu i dr., poglavito na dizajn, i to u prvom redu grafički dizajn te dizajn namještaja i nakita te modni dizajn. U modnoj ilustraciji, koja zapravo najbolje predstavlja tu povezanost i isprepletenost umjetnosti i mode, Art Nouveau se odrazio u obliku oslobađanja od figuracije, bogatijim koloritom i posve novim formama.

KLJUČNE RIJEČI: Art Nouveau, portret, modna ilustracija, modni dizajn, moda

ABSTRACT

The focus of this paper is on the fashion illustration of the 19th and 20th centuries, which is the time when the Art Nouveau is culminating and thus strongly influences on culture and art, architecture and so on, especially on design, primarily in graphic design and furniture design and jewelry and fashion design. In the fashion illustration, which in fact best represents the interconnectedness and intertwinity of art and fashion, Art Nouveau reflected in the form of liberation from figuration, richer color and entirely new forms.

KEY WORDS: Art Nouveau, portrait, fashion illustration, fashion design, fashion

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
1.1. Inspiracija na odabranu temu	1
1.2. Uvod u problematiku	2
2. PORTRET KAO FORMA U LIKOVNOJ UMJETNOSTI	3
2.1. Portret u likovnoj umjetnosti	3
2.2. Portret Art nouveau.....	4
3. ART NOUVEAU	8
3.1. Opća obilježja pravca.....	8
3.2. Eksprecija i utjecaj Art nouveau stila	8
3.3. Poznati Art nouveau autori i djela	10
4. MODNA ILUSTRACIJA U RAZDOBLJU ART NOUVEAU.....	16
5. MODNA ILUSTRACIJA DANAS INSPIRIRANA ART NOUVEAU STILOM....	19
6. ZAKLJUČAK.....	24
LITERATURA	25

1. UVOD

1.1. Inspiracija na odabranu temu

Izabrala sam temu Art Nouvae zbog opće ljubavi prema tom dobu te naglaska na ženskoj ljepoti i slobodi kojom zrače, te ornamenata koji su me privukli na prvu. Iako sama nisam kopirala te ornamente zbog želje da stvorim nešto novo, uzela sam pojedine elemente tih ornamenata i napravila ih svojima. Sa skicama portreta krenula sam istovremeno kada sam počela istraživati o povijesti Art Nouvae-a. Napravila sam 6 skica u olovci koje su čekale da budu dovršene.

Pošto sam obranu morala prebaciti na iduću godinu tako sam odgađala i crtanje.

Možda i bolje. Kako je vrijeme oticalo, loše situacije u mom životu počele su se redati i otkrivati, jedna za drugom. Zbog kojih sam bila prisiljena osvrnuti se oko sebe i postati svjesna da nitko osim mene same ne može promijeniti situaciju u kojoj se nalazim. Što je potaknulo moju odluku da odem iz okoline koja je loša za mene i stavim sebe na prvo mjesto. Tako je krenula moja introspekcija, a s njom i pretakanje misli u radove, portreti su postali autoportreti i redali se kako su se moje misli bistrile. Predugo sam živjela u sjeni onoga što zapravo jesam. Kada sam to shvatila, inspiraciji nije bilo kraja. Moja razmišljanja i osjećaji na slikama jasno su prikazani kroz oči – "ogledala duše".

Kao tehniku sam koristila olovku, drvene bojice, bijelu akrilnu boju i crnu akrilnu boju u kombinaciji sa vodom (tehnika laviranog tuša) na a4 bijelom hamer papiru. Crna boja na radovima predstavlja ono loše/mračno, što je uvijek prisutno, razlika je samo u tome kako se mi odlučimo nositi s time. Koristila sam je također zbog jačeg naglaska na ostale boje kojima sam prelazila preko nje. Što također simbolizira da nema sjaja bez malo tame. Neki radovi su pretežno u hladnim a neki u toplim bojama.

Tople i hladne boje simboliziraju emocije koje ta slika predstavlja. Kroz radove je odražen proces transformacije iz stanja boli i patnje u stanje mira i ljubavi. Pronalaženje sebe same.

1.2. Uvod u problematiku

Moda se tek u novije vrijeme počinje problematizirati u kontekstu umjetnosti, dijelom zbog toga što sam modni proces i modna ilustracija u svojim počecima, a i kasnije, nisu shvaćani kao umjetnička pojava u bilo kojem smislu. Moda tako donedavno, točnije, do početka 21. stoljeća, nije imala ni svoju povijest, niti filozofiju, kritiku itd., u smislu da se modni proces može izdvojiti kao umjetnički proces.

U radu se, za početak razmatra upravo odnos mode i umjetnosti, sinergija i refleksije tih između dvaju fenomena, da bi se kreirala pozadina za razmatranje Art Nouveaua u umjetnosti, ali i arhitekturi i dizajnu; potreban je širi kontekst za razumijevanje utjecaja ovog pravca na modu.

Nadalje, fokus je na modnoj ilustraciji 19. i 20. stoljeća, s obzirom na to da je Art Nouveau, upravo u tom razdoblju kuliminirao. Taj kontekst je također potreban za razumijevanje Art Nouveaua kao elementa modne ilustracije, što je cilj ovog rada. Analizira se, stoga, gdje se je i kako u u modnoj ilustraciji odrazio Art Nouveau.

2. PORTRET KAO FORMA U LIKOVNOJ UMJETNOSTI

2.1. Portret u likovnoj umjetnosti

U likovnim umjetnostima, portret (eng. portrait, njem. Porträt, od franc. portrait) je prikazivanje individualnog izgleda osobe, a slično se doživljava i u drugim umjetnostima, kao na primjer u književnosti gdje se portret odnosi na prikazivanje karaktera i lika osobe, samo na drugi način (pismeno), za razliku od likovne umjetnosti gdje se prikazuje tako da se slika ili crta.¹

U užem smislu, u likovnoj umjetnosti, portret se odnosi na prikaz ljudske glave (odnosno, portret može prikazivati samo lice ili glavu, pa imamo profil, poluprofil, tri četvrtine profila, en face, ili poprsje, lik do koljena ili cijelu figuru). Kao takav, kroz povijest je portret bio jedan od najčešćih i najvažnijih motiva u likovnoj umjetnosti. Najpoznatiji portret svakako je da Vincijeva Mona Lisa.

Umjetnik koji se bavio isključivo ili pretežno izradom portreta dobio je naziv portretist, što se odnosi na umjetnika koji na temelju originalnog fizičkog oblika lica osobe donosi i originalan psihološki lik pojedinca, a da bi to bio u mogućnosti izvesti, portretist – bilo da se radi o crtaču, slikaru ili kiparu, mora biti posebno nadaren kako bi, kao prvo, mogao prepoznati te specifične individualne crte lica osobe, njenu vizualnu originalnost, karakterizaciju kojom se jedna osoba razlikuje od druge, te kako bi potom to mogao što vjernije prenijeti na platno, ili drugi materijal na kojem ili u kojem izrađuje portret.

Ovisno o načinu na koji umjetnik koji izrađuje portret pristupa modelu, razlikujemo tri vrste portreta, a to su:

- idealistički,
- naturalistički i
- realistički.

"Odnos prema prikazu ljudskog lika mijenjao se kroz povijest te je portret, osim postizanja nekog stupnja sličnosti, imao različite uloge, a naglasci su stavljani na raznovrsne aspekte. Mogao je određenu osobu prikazati kao utjelovljenje moći

¹ Rječnik hrvatskoga jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2001.

(egipatski faraoni), istaknuti njezinu reprezentativnu ulogu (Van Eyckov kancelar Rolin kao crkveni patron), prikriveno kritizirati (Goya: Karlo IV. i njegova obitelj), idealizirati osobne crte (Joshua Reynolds), naglasiti minuciozne detalje odjeće i scene, što nosi i neko simboličko značenje (Hans Holbein), uhvatiti trenutak u kojem se izrazito otkriva ljudski karakter ili stanje (Frans Hals), iskazati odnos između umjetnika i portretiranog (Gericault), prikazati neku osobu u svakodnevnom ili obiteljskom okružju (Degas, Renoir) te istaknuti još mnoge druge aspekte nečije osobnosti."²

Nadalje, ovisno o odnosu umjetnika i modela, portret može biti intiman ili reprezentativan. Reprezentativni su portreti po dvorovima i rezidencijama (djela Tiziana, P. P. Rubensa, A. van Dycka, H. Rigauda, J. L. Davida i dr.) i portretni kipovi u crkvama (nadgrobni spomenici), na trgovima i drugim javnim mjestima (Donatello, A. del Verrocchio, G. L. Bernini, A. Canova).³

Postoji i slučaj kad umjetnik izrađuje portret sebe samog, što se naziva onda autoportretom, a imamo i posebnu vrstu portreta – karikaturu.

U Europi se portret pojavio tek u 14. st. u Italiji, Češkoj (P. Parler) i u krugu francusko-burgundijske umjetnosti (C. Sluter). Kao posebna grana likovne umjetnosti razvio se u doba renesanse (Pisanello, P. della Francesca, S. Botticelli, D. Ghirlandaio). Uravnotežene kasnorenesansne portrete stvarali su Leonardo da Vinci, G. Bellini, Giorgione, Rafael i Tizian, a vrhunac je doživio u 17. i 18. st. (D. Velázquez, P. P. Rubens, A. van Dyck, Rembrand, H. Rigaud, J. Reynolds) i oko 1800. u portretima F. Goye. U 20. st. portret je čest slikarski motiv postimpresionizma (V. van Gogh, P. Gauguin, P. Cézanne), fovizma (H. Matisse), kubizma (P. Picasso, G. Braque), ekspresionizma (E. L. Kirchner, O. Kokoschka) i hiperrealizma (Ch. Close).⁴

2.2. Portret Art nouveau

Neki su portreti, posebno u modernom vremenu, obilježili čitava likovna razdoblja, u hrvatskoj umjetnosti to su na primjer Bukovčevi portreti, na europskoj razini imamo Klimtove portrete, tu su zatim Tartaglijin autoportret, koji donosi novine u samo

² Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu: "Portret/Ljudska figura", http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idart=1079 (16.09.2018.)

³ Hrvatska enciklopedija: "Portret", <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49611> (16.09.2018.)

⁴ Hrvatska enciklopedija: "Portret", <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49611> (16.09.2018.)

poimanje portreta, ili recimo portret gospođe Matisse ili Picassovi portreti koji "ne unose samo novost u temu kao takvu, već istražuju i mijenjaju sam likovni jezik"⁵.

Portret Art nouveau stila karakterizira bogatstvo iskaza i pristupa, svojevrsno odvajanje od klasičnog pristupa i značajn odmak prema suvremenom, kroz prikaz koji se ne ograničava isključivo na postizanje sličnosti i prikaz osobnosti, već često postavlja i šira pitanja o identitetu osobe, njenom karakteru, njenoj "energiji", uz jako naglašen estetski moment.

Slika 1. Alphonse Mucha: "The Precious Stone series", 1900. (Izvor: <https://www.widewalls.ch/art-nouveau-history-and-legacy/>, 16.09.2018.)

Portrete izrađene u Art nouveau stilu karakterizira stilizirani prikaz ljudskog oblika, te dekorativne i ravne površine, kao i ta stalna igra između stvarnog i apstraktnog – ovo će ostati najvažnija obilježja ovog stila, koja i sve do danas ostaju kao nasljeđe Art nouveau umjetničkog pokreta.⁶

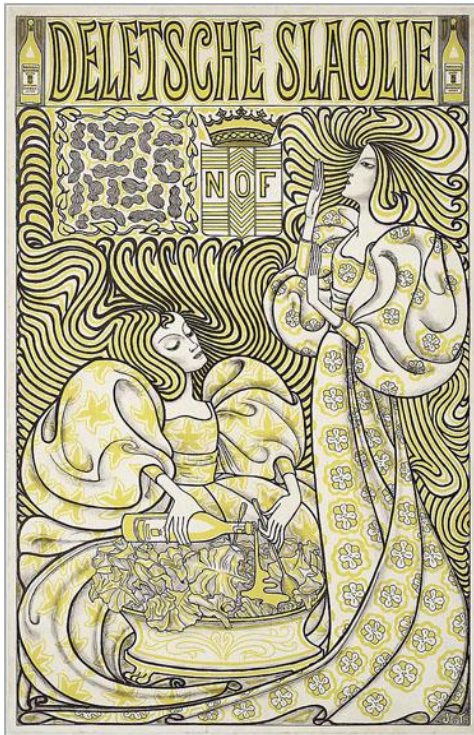
⁵ Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu: "Portret/Ljudska figura", http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idart=1079 (16.09.2018.)

⁶ Widewalls: "Art Nouveau – History and Legacy", <https://www.widewalls.ch/art-nouveau-history-and-legacy/> (16.09.2018.)

Spajanjem likovne umjetnosti s umjetničkim i obrtničkim pokretom, Art nouveau stil spojio je ostavštinu simbolizma s novim razumijevanjem i poimanjem slikarske površine. Svijet prirode, cvijeće i uvije prisutna doza mističnog i misterioznog, specifične su značajke ovog umjetničkog pravca koji je otvorio put budućim, suvremenim pravcima kao što je Art deco, zahvaljujući svojoj zaigranosti, sklonosti eksperimentiranju i novim idejama. Upravo zbog toga, Art nouveau portreti prisutni su i danas i raznim oblicima umjetničkog izraza, posebno u primjenjenoj umjetnosti kao što su grafički dizajn, midni dizajn i sl.

Slika 2. Eugène Samuel Grasset: Poster for an exhibition of French decorative art at the Grafton Galleries, 1893

Slika 3. Jan Toorop: "Delftsche Slaolie"

3. ART NOUVEAU

3.1. Opća obilježja pravca

Art Nouveau je pravac u dizajnu i umjetnosti koji se javlja krajem 19. stoljeća, obično se kao godina javljanja ovog pravca navodi 1880., a svoj vrhunac doseže početkom 20. stoljeća, točnije u razdoblju od 1892. do 1902. godine.

Sam naziv potječe od trgovine u Parizu čiji je vlasnik bio Samuel Bing, a u kojem se se prodavali predmeti dizajnirani u Art Nouveau stilu.

Pravac Art Nouveau naziva se radikalnim i reformističkim, a kao takav bio je uvod u modernizam. Zahvatio je najprije zapadnu Europu, posebno, pored Francuske, Njemačku, Austriju, Italiju.

3.2. Ekspresija i utjecaj Art nouveau stila

Art Nouveau se definira kao dekorativna umjetnička forma koja se, kako je navedeno, proširila Europom koncem 19. stoljeća, ostavivši golem trag na arhitekturi, interijerima, grafičkom oblikovanju, namještaju, nakitu i modi. Nadalje, Art Nouveau se odnosi i na uzorke tkanina s elegantnim stiliziranim motivima cvijeća i listova.⁷

Okupljajući entuzijaste u dekorativnoj i grafičkoj umjetnosti i arhitekturi diljem Europe i šire, Art Nouveau pojavio se u širokom rasponu pravaca, pa je samim time i poznat po raznim imenima - Glasgow stil, Jugendstil (u svijetu njemačkog govornog područja), itd. Art Nouveau usmjeren je prvenstveno na modernizaciju dizajna, u nastojanju da se izbjegnu eklektični povijesni stilovi koji su ranije bili popularni.

Umjetnici su tako izvučeni iz organskih i geometrijskih oblika, razvijaju elegantniji dizajn koji ujedinjuju tekuće, prirodne oblike nalik stablima i cvjetovima biljaka.

Naglasak je na linearnim obrisima, i taj koncept ima prednost pred bojom, što je obično bilo zastupljeno nijansama kao što su prigušena zelena, smeđa, žuta i plava.

⁷ Rječnik hrvatskoga jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2001.

Pokret je, može se tako reći, posvećen ukidanju tradicionalne hijerarhije umjetnosti u kojoj su, primjerice, slikarstvo i skulptura superiorniji od zanatske dekorativne umjetnosti.

Art Nouveau želi napustiti povijesne stilove 19. stoljeća, što je bio važan poticaj uspostavljanju modernizma. Industrijska proizvodnja u to je vrijeme bila široko rasprostranjena, a ipak su u dekorativnoj umjetnosti dominirali predmeti loše izvedbe, još uvijek oponašajući ranija razdoblja.

Stručnjaci Art Nouveau tako su nastojali oživjeti kvalitetno majstorstvo, podići mu i proizvesti istinski moderan dizajn koji odražava korisnost predmeta koje stvaraju. Art Nouveau umjetnici pomogli su u sužavanju jaza između finih i primijenjenih umjetnosti.

Slika 4. Alfons Mucha: F. Champenois Imprimeur-Éditeur, 1897.

3.3. Poznati Art nouveau autori i djela

Što se tiče rađanja Art Nouveau pravca u samoj umjetnosti, neki smatraju da su možda prvi začetnici tog smjera bili još Vincent van Gogh i Paul Gauguin, sa svojim cvijetnim pozadinama i fluidnim linijama.⁸

Također se tu ubraja i Henri de Toulouse-Lautrec, i njegov “Moulin Rouge: La Goulue” iz 1891. Svakako, teoretičari se slažu da je jedan od prvih predstavnika ovog pravca engleski arhitekt i dizajner Arthur Heygate Mackmurdo (“Wren's City Churches”, 1883.).

Što se tiče grafičkog dizajna, u Njemačkoj su najpoznatiji umjetnici Jugendstila Peter Behrens i Hermann Obrist, koji svoja djela tiskaju na knjigama i izložbenim katalogima, u oglasima u časopisima itd. Taj trend nije bio ni na koji način ograničen samo na Njemačku.

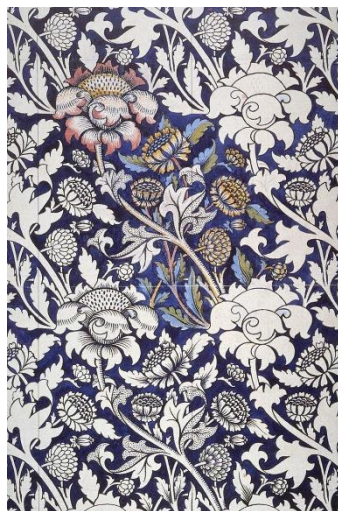
Engleski ilustrator Aubrey Beardsley, možda najkontroverzniji lik Art Nouveau zbog kombinacije erotike i horora, stvorio je niz plakata u svojoj kratkoj karijeri koristeći graciozne i ritmičke linije. Beardsleyovi visoko dekorativni otisci, poput djela “Peacock Skirt” (1894.) bili su dekadentni i jednostavni.

⁸ The Art Story: “Art Nouveau”, dostupno na: <http://www.theartstory.org/movement-art-nouveau.htm>, pristup: 01.07.2017.

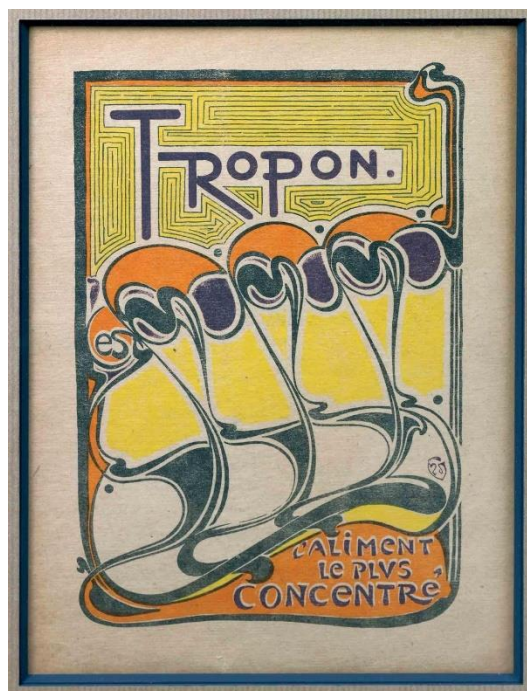
Slika 5. Aubrey Beardsley, "The Peacock Skirt", 1892.

U Francuskoj su najpoznatiji plakati i grafička produkcija Julesa Chéreta, već spomenutog Henrija de Toulouse-Lautreca, Pierrea Bonnarda, Victora Prouvéa, Théophilea Steinlena i još nekolicine autora koji su popularizirali raskošni, dekadentni stil života Belle Epoque (otprilike razdoblje od 1890. do 1914.).

Slika 6. William Morris, dizajn printa na tekstilu, 1883.

Njihova grafička djela koriste nove kromolitografske tehnike kako bi promovirala nove tehnologije, poput telefona i električnih svjetala, pa do određenih prostora poput kafića, restorana, noćnih klubova, pa čak i osoba, pojedinačnih izvođača, itd.⁹

⁹ The Art Story: "Art Nouveau", dostupno na: <http://www.theartstory.org/movement-art-nouveau.htm>, pristup: 01.07.2017.

Slika 7. Henry van de Velde, "Tropon", 1898.

Najznačajniji primjer stila Art Nouveau u arhitekturi je građevina Casa Mila, Antonija Gaudija, koju, osim navedenog stila, karakterizira i organičko oblikovanje. Kuća se nalazi u Barceloni gdje je nastala u razdoblju od 1852. do 1926. godine. To je zdanje koje je u širokom luku izbjeglo ravne linije, ikakvu simetriju i oštru geometrizaciju, kako bi se stvorio dojam slobodnog oblikovanja krivulja na klesanom kamenu. Vlada nepravilni konkavno-konveksni ritam koji se, osim u interijeru, odlikuje i na fasadi kuće mekanim oblikovanjem te volumenom skulpturalnog karaktera.

Slika 8. Antonio Gaudi, Casa Mila, 1852.-1926., Španjolska

Art Nouveau odrazio se i u dizajnu namještaja i interijera. Poznati dizajneri su Louis Majorelle, Emile Gallé, Eugène Vallin, Tony Selmersheim, Edouard Colonna and Eugène Gaillard, Gustave Serrurier-Bovy, Henry van de Velde, itd.

Slika 9. Henry Van de Velde, 1895.

U dizajnu nakita i staklarstvu također je korišten Art Nouveau stil. Emile Gallé, braća Daum, Tiffany i Jacques Gruber su najpoznatiji, barem djelomično, preko svojeg secesijskog stakla i njegove primjene u mnogim utilitarističkim oblicima. Tvrtke Gallé i Daum izgradile su svoj imidž i ugled kroz dizajn vaza i umjetničkog stakla, te pionirskim novim tehnikama pomoću kojih su slojevite površine izgledale kao da prolaze kroz prozirne nijanse.¹⁰ Braća Daum, Tiffany i Jacques Gruber, koji su se obučavali u Nancyu, s Daum postali su stručnjaci za vitraž koji je slavio ljepotu prirodnog svijeta na velikim svjetlosnim pločama.

¹⁰ The Art Story: "Art Nouveau", dostupno na: <http://www.theartstory.org/movement-art-nouveau.htm>, pristup: 01.07.2017.

Slika 10. Louis Comfort Tiffany, svjetiljka, 1900.

Što se nakita tiče, René Lalique, Louis Comfort Tiffany i Marcel Wolfers stvorili neke od najcjenjenijih dijela na prijelaza stoljeća, proizvodeći gotovo sve, od naušnica do ogrlica, narukvica, broševa, pa se i danas Art Nouveau povezuje s luksuznim fin-de-siecle komadima.

4. MODNA ILUSTRACIJA U RAZDOBLJU ART NOUVEAU

Autorica Ingrid Loschek, inače jedna od najpoznatijih suvremenih teoretičarki mode, navodi: “Moda je za čovjeka sredstvo identifikacije i socijalizacije, prijepor s okolnim svijetom, simbolička komunikacija, obaveza prestiža, predmet užitka i primijenjena umjetnost”¹¹. Ovaj citat poslužit će kao uvodni dio u analizu utjecaja Art Nouveaua na modu i modnu ilustraciju, dizaj i industriju u cjelini zbog toga što odlično sažima već opisani odnos mode i umjetnosti.

Vjerojatno najbolji primjer povezanosti mode i umjetnosti je modna ilustracija, kao vrsta umjetničke forme, odnosno izraza, koja prikazuje idejno rješenje, skicu, modnog dizajnera. Kao takva, modna ilustracija mijenjala se sukladno vremenskom kontekstu kojem je pripadala pa je tako i Art Nouveau utjecao na način prikazivanja i kreiranja modne ilustracije.

Slika 11. Modna ilustracija u stilu Art Nouveau (n. a.)

¹¹ Galović, M.: “Moda: zastiranje i otkrivanje”, Zagreb: Jesenski i Turk, 2001.

Impresionisti inzistiraju na preslikavanju iz prirode i odricanju dotadašnjeg učenja prema modelima i preslikavanju djela starih majstora, te dolaze do trenutka kada zbog inzistiranja na potezima četke, a ne na liniji i čvrstim formama, lik nema više čvrstog uporišta na platnu – on je samo dočaran u našem umu.¹²

Ako pogledamo djela Claudea Moneta, Edouard Maneta, Pierre-Augusta Renoira, Mary Stevenson Cassatt, “čvrstina forme se gubi, figure se sve više rasplinjavaju, a s njima i predstavljanje odjeće gubi svoj značaj”¹³.

No, s obzirom na to da su djela impresionista tematski bila vezana za predstavljanje svakodnevnog života i figuraciju, “ipak su morali da potraže nekakav oslonac, a pošto su se odrekli starih majstora, njihove formule za predstavljanje figura postale su modne table, odnosno modne ilustracije”¹⁴.

Umjetnost na početku 20. stoljeća, kako je već istaknuto, doživljava velike promjene i smatra se jednim od najburnijih perioda u dotadašnjoj povijesti. Umjetnički pravci se brzo smjenjuju, od fovizma, kubizma, apstraktnog slikarstva, ekspresionizma, pa do stilova dekorativne umetnosti – Art Nouveau i Art Deco.

Ilustratori svoju umjetničku slobodu ipak smještaju u određene okvire; “slikarstvo koje se u međuvremenu gotovo u potpunosti odreklo figuracije, utjecalo je na ilustratore, prije svega svojim koloritom i novim formama”¹⁵.

Ilustrator Eduardo Benito, primjerice, koji iz Španjolske dolazi u Pariz 1912. godine, pronalazi formulu za figure na svojim specifičnim Art Deco ilustracijama, u slikama svog prijatelja, slikara Amadea Modiglianija. “Benitova koncepcija postala je tako dominantan stil u modnoj ilustraciji tokom dvadesetih godina prošlog stoljeća.”¹⁶

Poput stilova i pravaca u slikarstvu, mijenjaju se i smjenjuju i stilovi u ilustraciji. Tridesetih i četrdestih godina širi se i dominira “svojevrsni romantični ekspresionizam”,

¹² Gombrih, E. H., Umetnost i iluzija. Psihologija slikovnog predstavljanja, Beograd, Nolit, 1984.

¹³ Kosanić, V.: “Razvojni put modne ilustracije 20. i 21. veka – likovno predstavljanje mode (u slikarstvu, modnim tablama i modnim ilustracijama)”, Art Media, 2011.

¹⁴ Mackrell, Alice, Art and Fashion, London, Batsford, 2005.

¹⁵ Kosanić, V.: “Razvojni put modne ilustracije 20. i 21. veka – likovno predstavljanje mode (u slikarstvu, modnim tablama i modnim ilustracijama)”, Art Media, 2011.

¹⁶ Kosanić, V.: “Razvojni put modne ilustracije 20. i 21. veka – likovno predstavljanje mode (u slikarstvu, modnim tablama i modnim ilustracijama)”, Art Media, 2011.

a zatim dolazi do opadanja popularnosti modne ilustracije.¹⁷ Dolazi vrijeme fotografije koja postaje sve prisutnija.

¹⁷ Kosanić, V.: “Razvojni put modne ilustracije 20. i 21. veka – likovno predavljanje mode (u slikarstvu, modnim tablama i modnim ilustracijama)”, Art Media, 2011.

5. MODNA ILUSTRACIJA DANAS INSPIRIRANA ART NOUVEAU STILOM

O utjecaju umjetnosti na modu i modne dizajnere sve se više govori, opravdano, jer taj je utjecaj očit. Također se sve češće polemizira trebaju li se modni dizajneri smatrati umjetnicima, što je također tema o kojoj treba raspravljati jer je odnos mode i umjetnosti nedvojbeno vrlo snažan.

S druge strane, relativno se malo govori i piše o avangardnim umjetnicima koji su stvorili modni dizajn, odnosno dizajn odjeće. U većini slučajeva, ti umjetnički potezi, kako navodi autorica Diane Crane (2004.) u modnom su dizajnu bili dijelom motivirani golemom antipatijom prema komercijalnoj modi. Mnogi umjetnici prikazali su komercijalnu modu kao ružnu, nezdravu i pretjeranu u korištenju ornamenata. Također su tvrdili da je moda nametnula tu promjenu kako bi stimulirala prodaju. Avangardni su umjetnici vjerovali da će njihov dizajn poboljšati estetsku razinu svakodnevnog života. Neki su se nadali i podizanju statusa primijenjene umjetnosti, kao što je modni dizajn.¹⁸

Zamisli ovih umjetnika, što se tiče alternativnih pogleda na komercijalnu modu, znatno su se razlikovale, i to velikim dijelom ovisno o njihovoj nacionalnoj pozadini. Englezi, njemački i austrijski umjetnici u kasnom 19. stoljeću bave se stvaranjem odjeće koja bi bila jednostavnija, udobnija i estetskija od moderne odjeće tog razdoblja.

Moda i umjetnost počinju se sve više i češće susretati. U prijeratnom i poslijeratnom razdoblju francuska umjetnica Sonia Delaunay osvrnula se na ideje o korištenju kontrastnih boja u slikarstvu kako bi se ista primijenila na odjeću koju je njezin suprug Robert Delaunay opisao kao “slikarstvo... skulptura živih oblika”.¹⁹

Istovremeno, talijanski futuristi proizvode modnu odjeću koja je, za tadašnje poimanje, radikalno inovativna. Dizajn je fleksibilan i modificira se dok se nosi, odražava stvarne, trenutne potrebe i raspoloženja. Nasuprot tome, ruski dizajneri, koji su radili nakon Ruske revolucije, pokušavali su stvoriti odjeću za novi proletarijat koja bi eliminirala klasne razlike u prijašnjim stilovima odijevanja. Generalno, inovacije su prvenstveno bile u izboru materijala i boja, a ne u načinima rezanja.

¹⁸ Crane, D.: “Against fashion: Clothing as art, 1850 – 1930”, Cambridge, MIT Press, 2004.

¹⁹ Crane, D.: “Against fashion: Clothing as art, 1850 – 1930”, Cambridge, MIT Press, 2004.

Uz nekoliko iznimaka, odjeća koju su osmislili tadašnji umjetnici nikada nije bila široko komercijalizirana, a nosili su ih prvenstveno rodbina i prijatelji umjetnika i drugih članova kulturnih elita. Oni su uglavnom proizvodili “jedinствене komade” za osobnu upotrebu i nisu imali potrebne vještine za stvaranje dizajna pogodnog za komercijalnu proizvodnju. Njihov nedostatak razumijevanja popularnog ukusa bio je još jedna zapreka u širenju njihovih ideja. Posljedično, njihove su ideje imale gotovo nikakav utjecaj na ono što je prosječna osoba nosila. Njihov san o upotrebi odjevnog dizajna kao sredstva zaobilaženja granica “čiste umjetnosti” i djelovanja “izravno na svakodnevni život” tako nije ostvaren.²⁰

Razlike između dizajna koji su stvorili avangardni umjetnici i komercijalni modni dizajneri bile su najveće u kasnom 19. stoljeću i značajno su se smanjile početkom 20. stoljeća. U odnosu mode i umjetnosti tako, posebno danas, dolazi do preokreta. Moda više nije samo površna frivolna pojava, već komunicira i prenosi antropološke i moralne istine, navodi Radford (1998.).²¹ Umjetnost je preuzima neke karakteristike mode, a Radford smatra da im je zajednička kultura ironije i samoreferencije.²²

Radford, međutim, ističe, da modu ne zanima “neko refleksivno estetsko iskustvo”, već “trenutnost informacija”, dok je umjetnost na neki način podređena, ili barem pod velikim utjecajem tradicije pa se od očekuje viši stupanj vizualne i konceptualne kompleksnosti te period trajanja koji će nadživjeti trenutnost.²³ Ipak, “umjetnost i moda imaju zajedničku poetiku asocijacije, ideja, aluzije na mjesto, povijest, erotiku, na ruralne ili futurističke utopije”²⁴.

Možemo se ovdje kratko osvrnuti na samu definiciju, kako umjetnosti tako i mode. Umjetnost je “stvaralačka djelatnost osnovana na osjetilnosti i izražena pomoću

²⁰ Crane, D.: “Against fashion: Clothing as srt, 1850 – 1930”, Cambridge, MIT Press, 2004.

²¹ Radford, R.: “Dangerous Liaisons: Art, Fashion and Individualism”, Fashion Theory, 1998., Volume 2, Issue 2, 151. – 164.

²² Radford, R.: “Dangerous Liaisons: Art, Fashion and Individualism”, Fashion Theory, 1998., Volume 2, Issue 2, 151. – 164.

²³ Radford, R.: “Dangerous Liaisons: Art, Fashion and Individualism”, Fashion Theory, 1998., Volume 2, Issue 2, 151. – 164.

²⁴ Radford, R.: “Dangerous Liaisons: Art, Fashion and Individualism”, Fashion Theory, 1998., Volume 2, Issue 2, 151. – 164.

govorne ili pisane riječi, glasa, linija, boja, pokreta, plastičnog oblika, konstrukcije i dr.; odnosom, “velika vještina u čemu”.²⁵

Moda se definira kao “određen način života, odijevanja, ponašanja, svojstven jednom razdoblju, društvu, grupi”.²⁶ Jasno, radi se o općenitim, temeljnim definicijama koje svakako treba promatrati u određenom vremenskom kontekstu. No, već i u samim definicijama vide se kako različitosti, tako i sličnosti mode i umjetnosti. I jedno i drugo se odnosi na određeni stvaralački proces, vještinu. No, kako ističe Radford, “umjetnički predmeti žive na marginama ekonomije, dok neki modni odjevni komad ima jasno i bez srama istaknutu cijenu, koja kod velike većine kupaca igra ulogu pri odabiru”²⁷.

Granice između umjetnosti i (modnog) dizajna čvrsto su određene početkom 20. stoljeća.²⁸ Annette Tietenberg navodi: “u dizajnu se radi o socio-politički relevantnim temama, kao što su korištenje objekata, organizacija procesa podjele rada, društvenih i estetskih posljedica industrijalizacije, inovativnih tehnika proizvodnje, korištenja novih materijala i ekonomičnog razmišljanja, a nasuprot tome, na finu umjetnost možemo gledati kao na odvojenu od takvih profanih pitanja - umjetnost stoga postaje mjesto za sve one oblike, poticaje koje je industrijsko društvo odbacilo... savladavanje majstorstva, mitskih ideja, samorefleksije i subjektivnog pogleda na svijet”²⁹.

Ingrid Loschek smatra da su umjetnost i moda podudarne onda kada “moda postaje bliska primijenjenoj umjetnosti i poput umjetnosti nastaje iz ideja, emocija, posvećujući mnogo manje pažnje njezinim uobičajenim prioritetima nosivosti i mogućnosti prodaje”³⁰. Krajem 20. stoljeća javljaju se modni dizajneri koji sve više pomiču, ali i brišu granice između mode i umjetnosti. Teoretičari se pozivaju na tvrdnju da modu i umjetnost pokreće isti impuls³¹.

²⁵ Rječnik hrvatskoga jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2001.

²⁶ Rječnik hrvatskoga jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2001.

²⁷ Radford, R.: “Dangerous Liaisons: Art, Fashion and Individualism”, *Fashion Theory*, 1998., Volume 2, Issue 2, 151. – 164.

²⁸ Kovačić, L., Simončić, K. L.: “Odnos mode i umjetnosti”, *Tedi: međunarodni interdisciplinarni časopis*, Vol. 3, No. 3, Siječanj 2013.

²⁹ Loschek, I.: “When Clothes Become Fashion”, *Design and Innovation Systems*, Berg, Oxford GB i New York USA, 2007.

³⁰ Kovačić, L., Simončić, K. L.: “Odnos mode i umjetnosti”, *Tedi: međunarodni interdisciplinarni časopis*, Vol. 3, No. 3, Siječanj 2013.

³¹ Loschek, I.: “When Clothes Become Fashion”, *Design and Innovation Systems*, Berg, Oxford GB i New York USA, 2007.

Kako ističu Kovačić i Simončić u članku “Odnos mode i umjetnosti” (2013.), “performativni aspekt modnih revija, koji se razvija krajem 20.stoljeća, možda je najbliži umjetnosti tj. teatru, iako modne kuće počinju usvajati performans već 60-ih i 70-ih”.³²

Loschek tu reprezentaciju odjeće na modnim revijama vidi kao „teatralno-umjetničko-odjevnu sintezu umjetnosti“³³. Kovačić i Simončić kao najbolji primjer za to, referirajući se na Loscheka, navode rad Alexandera McQueena koji “godine 1999. manekenke zamjenjuje lutkama koje propadaju u pozornicu i zatim ponovno izlaze, a iste godine na pisti njegove modne revije pojavljuje se Aimee Mullins te joj umjesto uobičajenih pomagala za njezine amputirane noge oblikuje zamjenske noge od izrezbarenog drva”³⁴.

Slika 12. Aimee Mullins na izrezbarenim drvenim nogama, McQueen, 1999.

³² Kovačić, L., Simončić, K. L.: “Odnos mode i umjetnosti”, Tedi: međunarodni intedisciplinarni časopis, Vol. 3, No. 3, Siječanj 2013.

³³ Loschek, I.: “When Clothes Become Fashion”, Design and Innovation Systems, Berg, Oxford GB i New York USA, 2007.

³⁴ Kovačić, L., Simončić, K. L.: “Odnos mode i umjetnosti”, Tedi: međunarodni intedisciplinarni časopis, Vol. 3, No. 3, Siječanj 2013.

Koliko god slične i po mnogočemu bliske, umjetnost i moda svakako su različite pa i strogo odvojene kategorije, no nedvojbeno je da se međusobno snažno isprepliću, jedna u drugoj reflektiraju (vrlo vjerojatno više umjetnost u modi nego obrnuto), jedna s drugom stvaraju sinergiju. Doba u kojem živimo, između ostaloga, karakterizira i visoka razina interdisciplinarnosti, a to se odražava i na modni dizajn koji tako sve više i češće ulazi u domenu umjetnosti, kao njen dio i kao srodna disciplina.

6. ZAKLJUČAK

Moda i umjetnost čvrsto su povezane – umjetnost, posebno likovna, snažno utječe na modu i na brojne načine se na istu reflektira. Jedno od razdoblja u povijesti umjetnosti kada je to odlično vidljivo je upravo prijelazu s 19. na 20. stoljeće; to je vrijeme kada Art Nouveau kao pravac kulminira i snažno utječe ne samo na modu nego i na druge vrste dizajna, posebno grafički, zatim dizajn namještaja i interijera općenito, kao i arhitekturu, te modni dizajn.

Upravo tada, portret Art Nouveaua počinje pronalaziti svoje mjesto u modnoj ilustraciji u koju donosi posve nove značajke u stilu skiciranja, crtanja i slikanja, koje se posebno očituju u slobodnijim formama i bogatijem koloritu.

Sam Art Nouveau slovi za radikalni i reformistički umjetnički pravac, koji je, upravo takav, širom otvorio vrata modernizmu.

Art Nouveau ponajprije se manifestira kroz dekorativnu i grafičku umjetnost i arhitekturu, a kako je odmah počeo ostvarivati jak utjecaj na umjetnost i kulturu, javlja se u širokom rasponu pravaca te je još poznat i kao Glasgow stil, Jugendstil i dr.

Ono što je bio osnovni cilj umjetnika i dizajnera Art Nouveau pravca je modernizacija dizajna, odnosno izbjegavanje eklektičnih povijesnih stilova koji su do tada bili popularni. Na tim temeljima razvija se elegantniji dizajn, vidno oslobođen, ne samo striktnih formi nego i u svom koloritu koji postaje raskošniji, otvoreniji. Ovaj pravac posvećuje se konceptu linearnih obrisa, koji ima prednost pred bojom.

Kao takav, Art Nouveau pronalazi svoj put i do modne ilustracije kojoj daje posve novi stil. To je sasvim očekivano, s obzirom na to da se modna ilustracija, kao vrsta umjetničke forme, odnosno izraza, koja prikazuje idejno rješenje, skicu, modnog dizajnera, uvijek mijenjala paralelno s pripadajućim vremenskim kontekstom. Stoga je Art Nouveau, posebno, kada govorimo o modnoj ilustraciji, portret Art Nouveaua, uvelike utjecao na način na koji se počela prikazivati modna ilustracija, a taj se utjecaj očituje u svemu onome što je Art Nouveau već donio – odbacivanje tradicionalnog stila, oslobađanje forme i uvođenje novih formi, obogaćivanje kolorita, stilizacija.

LITERATURA

Akademija likovnih umjetnosti, Sveučilište u Zagrebu: "Portret/Ljudska figura", http://www.alu.unizg.hr/alu/cms/front_content.php?idart=1079 (16.09.2018.)

Crane, D.: "Against fashion: Clothing as srt, 1850 – 1930", Cambridge, MIT Press, 2004.

Galović, M.: "Moda: zastiranje i otkrivanje", Zagreb: Jesenski i Turk, 2001.

Gombrih, E. H., Umetnost i iluzija. Psihologija slikovnog predstavljanja, Beograd, Nolit, 1984.

Hrvatska enciklopedija: "Portret", <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49611> (16.09.2018.)

Kosanić, V.: "Razvojni put modne ilustracije 20. i 21. veka – likovno predstavljanje mode (u slikarstvu, modnim tablama i modnim ilustracijama)", Art Media, 2011.

Kovačić, L., Simončić, K. L.: "Odnos mode i umjetnosti", Tedi: međunarodni intedisciplinarni časopis, Vol. 3, No. 3, Siječanj 2013.

Loschek, I.: "When Clothes Become Fashion", Design and Innovation Systems, Berg, Oxford GB i New York USA, 2007.

Mackrell, Alice, Art and Fashion, London, Batsford, 2005.

Radford, R.: "Dange ous Liaisons: Art, Fashion and Individualism", Fashion Theory, 1998., Volume 2, Issue 2, 151. – 164.

Rječnik hrvatskoga jezika, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2001.

The Art Story: "Art Nouveau", dostupno na: <http://www.theartstory.org/movement-art-nouveau.htm>, pristup: 01.07.2017.

Widewalls: "Art Nouveau – History and Legacy", <https://www.widewalls.ch/art-nouveau-history-and-legacy/> (16.09.2018.)